

Hur kan vi tillgodose barns behov av information, råd och stöd när en förälder är sjuk?

Esplanadens hälsocentral
Emmy Cheruiyot Johansson, sjuksköterska
Liisa Luuk, psykolog

Bakgrund

- 1 av 5 HC i Västerviks kommun
- 10 600 listade patienter
- Barnkonventionen i Kalmar län (2008)
- Hälso- och sjukvårdslagen (5 kap 7 §) (2010)

Hälso- och sjukvårdslagen (5 kap 7 §)

- Vi är skyldiga att särskilt beakta barns behov av information, råd och stöd när barnets förälder eller annan vuxen som barnet varaktigt bor med:
  - lider av psykisk ohälsa eller funktionsnedsättning
  - har en allvarlig sjukdom eller skada
  - har ett missbruk/beroende
  - avlider
- Förbättringsprojekt 2016-2017

Utgångsläge nov 2016

- Inga registrerade åtgärds-koder (DU055, DU056, DU057)
- Enkät till personalen:
  - 27 % kände till bestämmelsen (5 kap 7 §).
  - 31 % hade pratat med föräldrar om barns situation.
  - Ingen hade erbjudit ett gemensamt besök.
  - Osäkerhet och bristande kunskap.
  - Vem gör vad?

Mål

- Alla ska känna till sjukvårdens ansvar (5 kap 7 §).
- Våga fråga och göra det oftare!
- Upprätta rutiner för att ge information, råd och stöd.
- Öka kunskapen om hur man pratar med föräldrar om barns situation.
- Öka förmågan att stötta föräldern i att själv prata med barnet.
- Erbjud gemensamt samtal med förälder och barn.
- Kunna hänvisa vidare.
- Förbättra dokumentationen i journalen.

Utbildningsdag för personalen

- Webbutbildning (Nka).
- Information om stöd till barn och familjer i Västerviks kommun.

- Barn- och ungdomshälsan om sin verksamhet och om barns utveckling.
- "Nära cancer" – om barns behov när en förälder är allvarligt sjuk eller dör.
- Diskussioner i respektive yrkesgrupp.

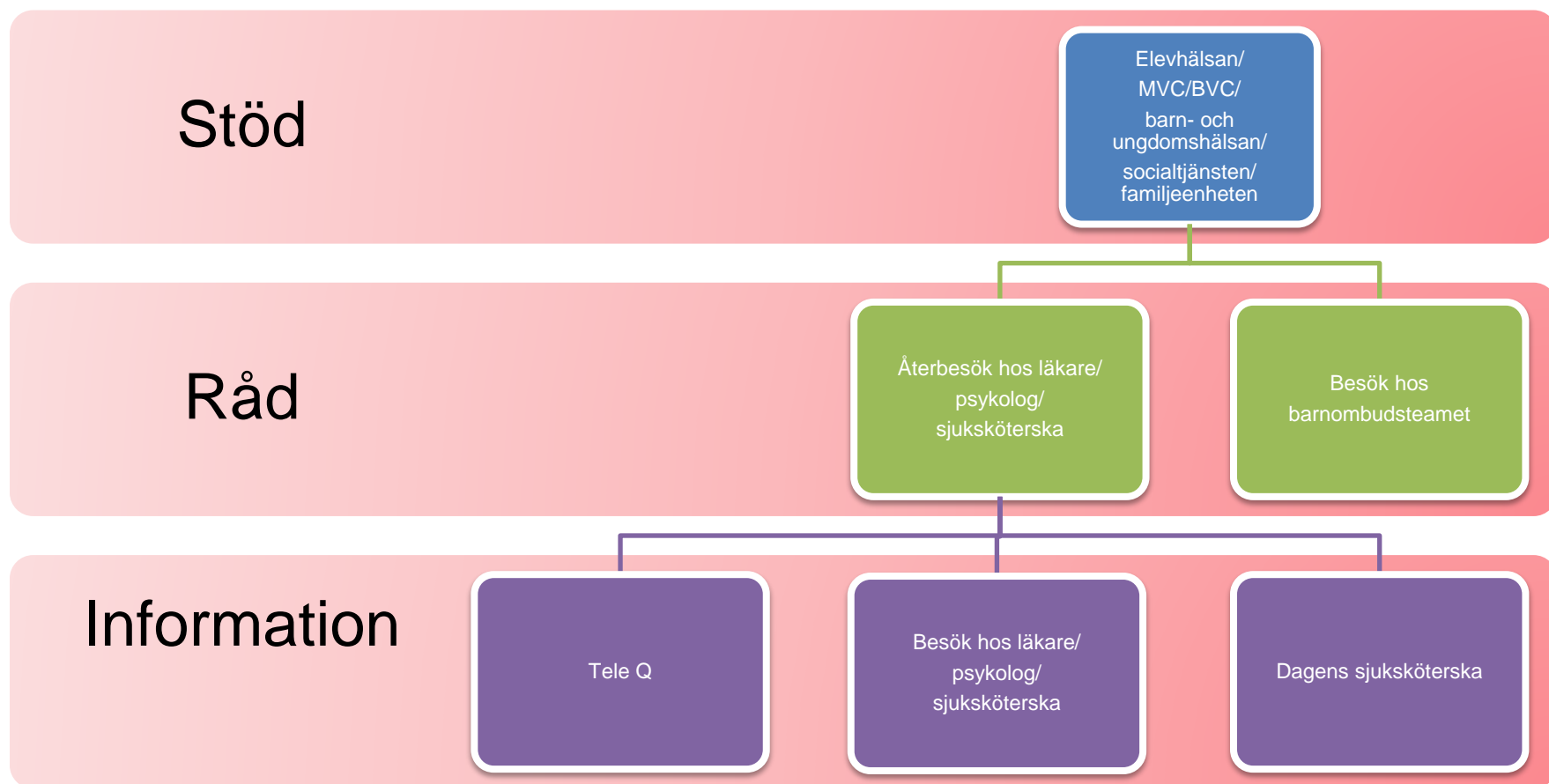

Nytt arbetssätt

- Skriftlig rutin
- Praktiska verktyg
- Barnombudsteam (läkare, psykolog, sjuksköterska, undersköterska)

Nytt arbetssätt

Samtalsstöd i fickformat

Tänk på det här i mötet med föräldrar

Barn och unga som anhöriga

- Fråga om patienten har barn (0-18 år), dokumentera födelseår i journalen.
- **Barn mår bra av att man pratar öppet med dem om sjukdomar.**
- Vad vet barnet om förälderns sjukdom? Hur pratar föräldern med barnet om att denne inte mår bra?
- Uppmuntra föräldern att själv berätta och förklara för barnet om sin sjukdom och behandling.
- Uppmärksamma föräldern på **skyddande faktorer** (att behålla rutiner i vardagen, skola, kompisar, fritidsintressen, andra vuxna).
- **Nätverk:** Finns det någon annan person i barnets närhet som kan ge barnet stöd?
- Erbjud föräldern stöd i att informera barnet. Lämna gärna skriftlig information med kontaktuppgifter till **stödverksamheter** (ex. elevhälsa, barn- och ungdomshälsa, BVC, ungdomsmottagning, BUP, familjeenheten och KLARA-grupper inom socialtjänsten) och **stödorganisationer** (ex. Mind, BRIS, Rädda barnen, Nära cancer).
- Mer info om barn som närstående, rådgivning och telefonjourer på www.1177.se.
- **Använd KVÅ-koden:** DU055 Samtal med vuxen patient om minderårigs behov och möjlighet till stöd

Tänk på det här i mötet med barn och ungdomar

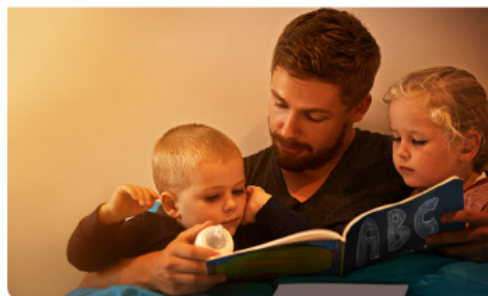
Barn och unga som anhöriga

- Avtala med föräldern vad samtalet ska innehålla.
- **Vad vet du om din förälders sjukdom? Hur påverkar det dig? Vad behöver du för att må bra?**
- Berätta sakligt om förälderns sjukdom och vilken hjälp som ges. Använd ett konkret språk. Fantasier är ofta värre än verkligheten.
- Ge barnet utrymme att reagera, tid att få berätta och ställa frågor.
- Blanda det svåra innehållet med det vardagliga för barnet som kompisar, skola, intressen m.m.
- **Avlasta barnet från ansvar och skuld.** Var tydlig med att det som händer inte är orsakat av barnet.
- Var tydlig med att barnets tankar och reaktioner är normala. Alla känslor är okej.
- **Använd KVÅ koderna:**

DU056 Samtal med vuxen patient och berörd minderårig om barnets situation och behov

DU057 Samtal med minderårig vars förälder är patient om den minderårigas situation och behov

Föräldrabroschyr

Om en förälder drabbas av psykisk eller fysisk ohälsa påverkas hela familjen, både känslomässigt och praktiskt. Barn har resurser att klara mycket. De har ofta en förmåga att acceptera situationen som den är. Om vi låter barnen vara delaktiga i det som sker under sjukdomstiden underlättar vi för dem att hantera situationen.

Vad behöver barnet veta?

För ansåg man att vuxna skulle undanhålla svåra saker för barn, men nu vet vi att det gör en svår situation ännu svårare. Barn märker på vuxna när något är fel och om de inte får information skapar de egna förklaringar med hjälp av sin fantasi och får bära sin oro ensam.

Som förälder känner du ditt barn bäst och kan berätta på ett sätt som passar ditt barn. Oavsett ålder behöver alla barn veta vad sjukdomen heter, vad som görs för att hjälpa, vad barnet kan hjälpa till med och vad som kommer att ske den närmaste tiden, även i barnets vardag.

Prata med barnet när du själv orkar

och ge det möjlighet att ställa frågor. Om du inte orkar berätta själv, be någon annan vuxen som barnet är tryggt med om hjälp. Barn lägger också märke till vad som förmedlas via kroppsspråket och tonläget. Det är därför bättre att vara öppen med sina egna känslor inför barnet, än att försöka dölja dem.

Sträva efter att hålla på de dagliga rutinerna. Det visar att man bryr sig om barnet och det invanda ger trygghet. Barn vill att föräldrar ska fortsätta att vara just föräldrar. Det behövs utrymme för barnets vanliga liv, där kamratkontakter och fritidsaktiviteter ofta är ett bra stöd. Det kan ofta vara bra att informera personal inom skola och barnomsorg om situationen.

Aldersanpassad information

I alla åldrar behöver barn och ungdomar få åldersanpassad information, så att de kan förstå och bearbeta det som sker. Uppmuntra gärna barnet att ställa frågor.

Förskolebarn i 2-6 årsåldern lever i nuet, de ser sig själva som världens centrum och kan därför få för sig att sjukdomen är deras fel. Att vardagliga rutiner förändras kan vara mer skrämmande än att mamma eller pappa är sjuk. Berätta vad som har hänt eller ska hända på ett enkelt och lättbegripligt sätt.

7-12 åringar är intresserade av den konkreta verkligheten. För dem kan man förklara lite mer och tillsammans söka fakta. De kan ha svårt att sätta ord på känslor, men kan svara på frågor om vad de tänker. I skolåldern börjar barnen bli medvetna om de risker som vi lever med. Det kan därför vara viktigt att förklara att det är ovanligt att andra närstående vuxna eller barnet själv ska råka illa ut, trots att en förälder blivit sjuk.

Tonåringar och unga vuxna förstår den fulla innebörden och konsekvensen av att ha en sjukdom. Informera om sjukdomen och behandlingen. Respektera tonåringens integritet. Tonåringen kan bli extremt familjecentrad eller välja att avskärma sig. Låt tonåringen själv avgöra hur mycket den vill vara delaktig.

Svår sjukdom hos en förälder kan försvara frigörelsen. Många tonåringar och unga vuxna vet inte så mycket om vanliga reaktioner efter svåra besked eller vid sjukdom. Vet man inte hur det vanliga är, kan man tolka sina egna reaktioner som udda och onormala. Kom ihåg de ungdomar som flyttat hemifrån.

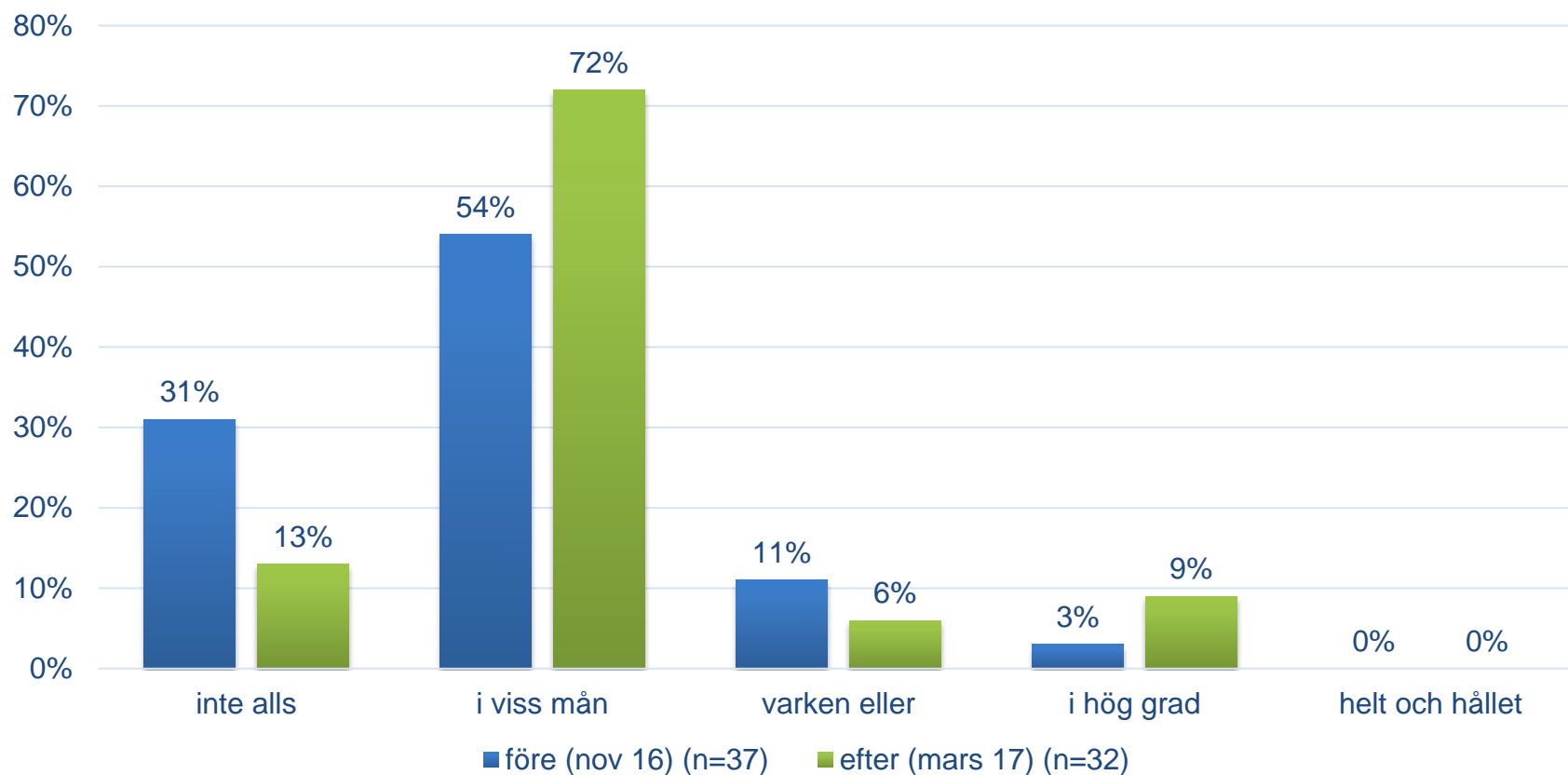

Resultat

- 94 % känner till vårt ansvar (5 kap 7 §) (jmf. 27 %).
- 6 % erbjudit gemensamt möte med föräldrar och barn
- Registrerade samtal:
  - 16 samtal med föräldrar (DU055)
  - 1 gemensamt samtal (DU056)
  - 2 samtal med barn (DU057)
- Ökad fokus på barns behov i patientmöten.
- Diskussioner i arbetsgruppen.

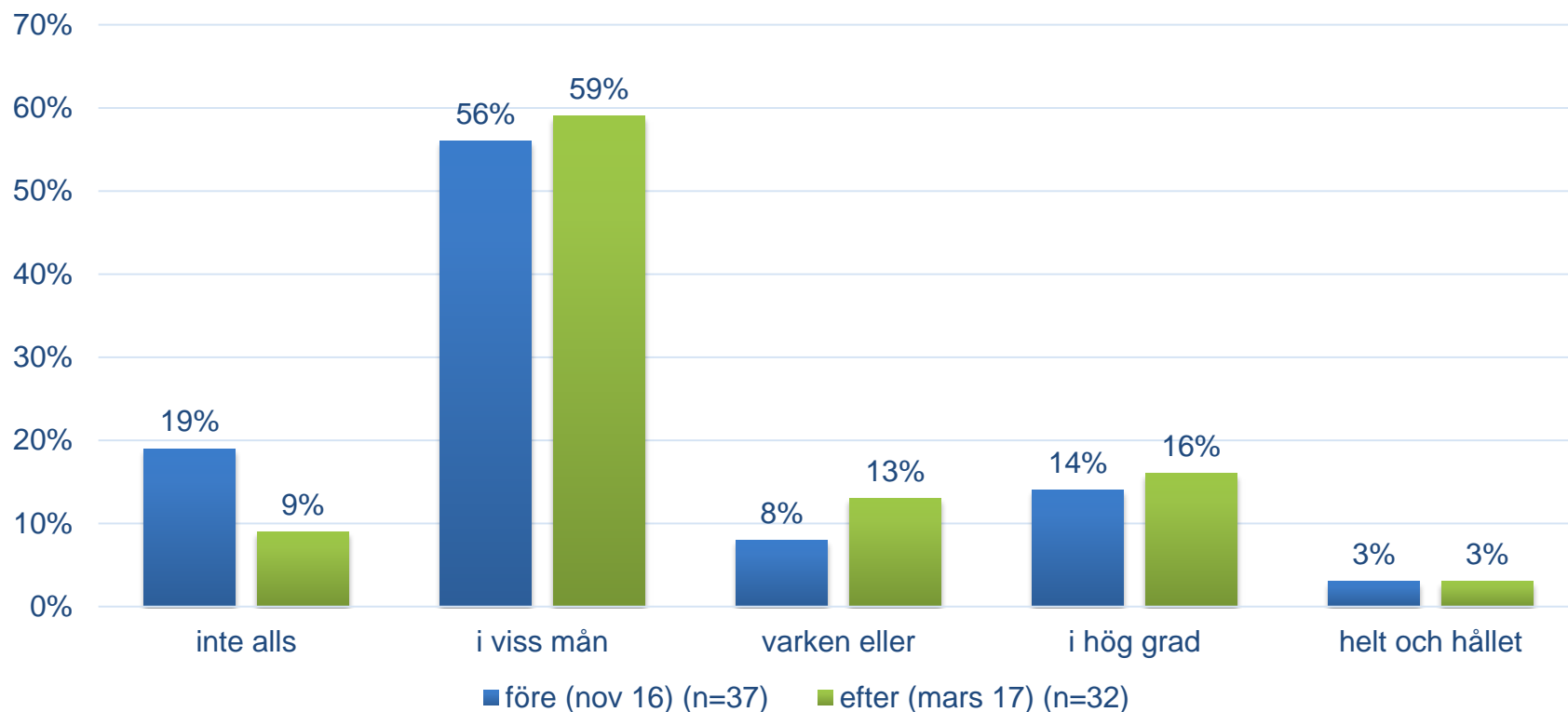
Resultat

Kunskap om barns behov när en förälder är sjuk

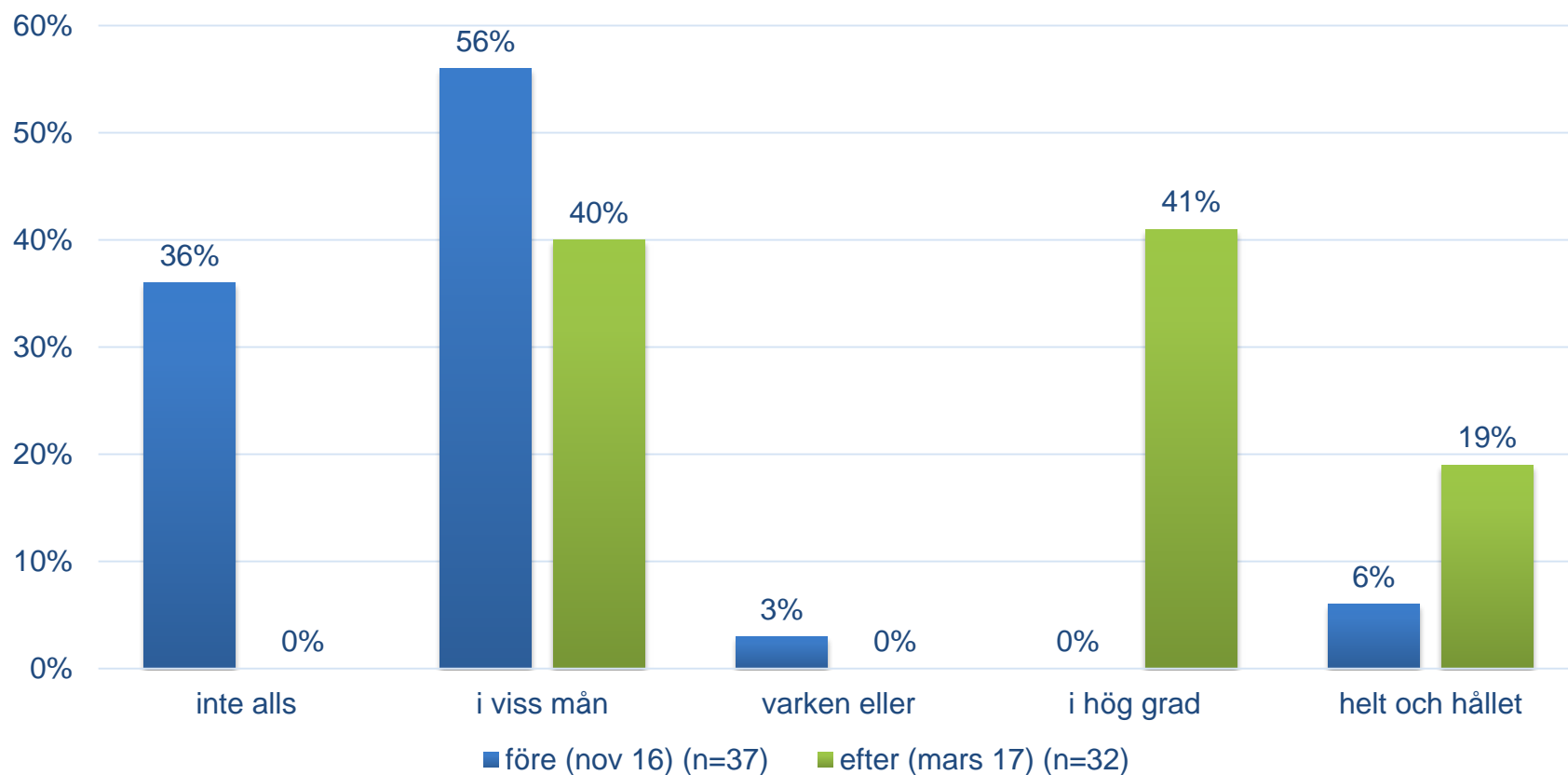
Resultat

Förmåga att stötta föräldern i att själv prata med barnet om sin sjukdom

Resultat

Kunna hänvisa vid behov av ytterligare stöd

Våra erfarenheter

- Våga fråga!
- Mycket positiv feedback!
- Primärvården kan göra mycket för att fånga upp behovet.
- Hur ser vi till att arbetssätt och kunskap håller i sig över tid?
- Viktigt med samarbete mellan oss på hälsocentralen och med andra verksamheter.
- Viktigt med nätverkande, inspiration från andra.
- Barnkonventionen lag i Sverige 2018.

För ett
friskare
tryggare
och rikare **liv**

Tack för oss!

Välkommen att kontakta oss
vid frågor:

emmy.johansson2@ltkalmar.se

liisa.luuk@ltkalmar.se

Referenser

Ferm, U., Jernholt Nolbris, M., Jonsson, A., Linnsand, P. & Nilsson, S. (2015). Hälsa och välbefinnande hos barn och ungdomar som har en förälder med progredierande neurologisk sjukdom. Hämtad från:

http://www.anhoriga.se/Global/BSA/Dokument/Rapporter_kunskaps%C3%B6versikter/BSA-rapport_2015-2.pdf

Hälso- och sjukvårdslag (SFS 2017:30). Hämtad från: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/halso--och-sjukvardslag_sfs-2017-30

Hjern, A., Arat, A. & Vinnerljung, B. (2015). Att växa upp med föräldrar som har missbruksproblem eller psykisk sjukdom: hur ser livet ut i ung vuxen ålder? Hämtad från:

http://www.anhoriga.se/Global/BSA/Dokument/Rapporter_kunskaps%C3%B6versikter/BSA_Chess-4_webbNy.pdf

Hjern, A. & Manhica, H. A. (2015). Barn som anhöriga i vården: hur många är de? I U. Järkestig Berggren, L. Magnusson & E. Hanson (Red.), Att se barn som anhöriga: om relationer, interventioner och omsorgsansvar. (s. 101–115). Hämtad från:

http://www.anhoriga.se/Global/BSA/Dokument/Antologin/Att_se_barn_som_anh%C3%B6riga_kapitel_5.pdf

Referenser forts.

Hjern, A., Arat, A., Rostila, M., Berg, L. & Vinnerljung, B. (2014). Hälsa och sociala livsvillkor hos unga vuxna som förlorat en förälder i dödsfall under barndomen. Hämtad från:
http://www.anhoriga.se/Global/BSA/Dokument/Rapporter_kunskaps%C3%B6versikter/Nka_CHESS3_BSA_webb.pdf

Gustavsson, L. & Magnusson L. (2015). Barn som anhöriga: fyra utvecklingsregioners arbete för att se och möta barn enligt paragraf 2 g i hälso- och sjukvårdslagen. Hämtad från:
http://www.anhoriga.se/Global/BSA/Dokument/Rapporter_kunskaps%C3%B6versikter/Slutrapport_barn_som_anhoriga_150303webb.pdf

Nationellt kompetenscentrum för anhöriga. (2015). Barn som anhöriga: våga fråga! (webbutbildning). Hämtad från: <http://www.anhoriga.se/anhorigomraden/barn-som-anhoriga/webbutbildning/>

Socialstyrelsen. (2015). Förbättrat stöd till barn som anhöriga: slutrapport från ett regeringsuppdrag 2011–2014 samt pågående arbete. Artikelnummer 2015-4-15. Hämtad från:
<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19806/2015-4-15.pdf>

Socialstyrelsen. (2016). Stärkt stöd till barn som anhöriga: resultat och slutsatser från fem års utvecklingsarbete. Artikelnummer 2016-4-43. Hämtad från:
<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20164/2016-4-43.pdf>